

Determinace a svoboda / Svoboda a determinace

Svoboda a determinace nestojí proti sobě, ale determinace je podmínkou a předpokladem svobodného rozhodování a svobodné aktivity. To, že je leccos tím či oním způsobem determinováno, umožňuje svobodnému rozhodování, aby mělo smysl, „rozum“. Aktivita, činnost, práce atd. – prostě každá akce může sice mít někdy na samém počátku života, tj. „bytí“ subjektu (pravého jsoucná), i do značné míry charakter jakési nahodilosti (např. Jennings o tom mluvil jako o „action at random“, německy to bylo překládáno jako „Aktion aufs Geratewohl“, Kozák tomu česky říkal „akce nazdařbůh“). Ale výsledky takových aktivit „nazdařbůh“ jsou zachovávány v paměti a do budoucna umožňují pozvednout aktivitu na úroveň šílenosti, „téličnosti“ (nehledě na to, že právě i v případě nižších organismů ony akce „nazdařbůh“ ve skutečnosti nejsou zcela nazdařbůh, ale jsou přece jen nějak „naprogramovány“ třeba „geneticky“; pravda je, že té skutečné povaze oné „neprogramovosti“ moc nerozumíme a že ji obvykle jen zaznamenáváme zvnějška a na dálku, navíc většinou jen statisticky, tedy jen její pravděpodobnost). Nicméně rozhodující je to, že sama naprogramovanost takové „akce“ nezbytně vyžaduje ještě individuální aktivitu příslušného jakkoli „naprogramovaného“ subjektu, které sama naprogramována být nemůže, ale naopak předpokládá jakési tíhnutí příslušného subjektu k naplňování, tj. uplatňování a provádění takového „programu“. A to platí i tam, kde ona naprogramovanost přímo bije do očí, např. v případě tzv. instinktivních aktivit, známých u hmyzu.

(Písek, 090531-1.)